

برنامہ پروردگار یکتا

علوم انسانی ومسئلہ تأثیر اجتماعی

از مجموعهٔ پروژہ‌های «طرح جامع اعتلای علوم انسانی»

مقدمه و فہم استخواہ

پژوہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تہران، ۱۳۹۹

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

فروشگاه کتاب: خیابان کریم خان زند، بین قری و ایرانشهر، پلاک ۱۷۶ تلفن: ۸۳۱۷۱۹۲

علوم انسانی و مسئله تأثیر اجتماعی

مؤلف: مقصود فراستخواه

مدیر انتشارات: یدالله رفیعی

مدیر تولید و نظارت: سیدمحمدحسین محمدی

ویراستار و صفحه‌آرا: مهدیه دین‌پناه

مسئول فنی: عرفان بهار دوست

چاپ اول: ۱۳۹۹

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ صحافی: سفیر اردهال

قیمت: ۵۴۰۰۰ تومان

حق چاپ برای پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی محفوظ است.

سرشناسه: فراستخواه، مقصود، ۱۳۳۵ -

عنوان و نام پدیدآور: علوم انسانی و مسئله تأثیر اجتماعی مقصود فراستخواه.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۳۷۱ص.

شابک: 978-622-630464-1

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: علوم انسانی -- ایران -- جنبه‌های اجتماعی

موضوع: Humanities -- Social aspects -- Iran

موضوع: توسعه اجتماعی -- ایران

موضوع: Community development -- Iran

شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

شناسه افزوده: Institute for Humanities and Cultural Studies

رده بندی کنگره: AZ۷۳۳

رده بندی دیویی: ۰۰۱/۳۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۶۳۹۹۱۱۳

فهرست

۷..... سخن پژوهشگاه

۱۳..... پیشگفتار مؤلف

فصل اول / رشد علم در ایران فریبده شده است.

۱۷..... ماشین تولید مقاله در ایران

۱۸..... وجوه بحث‌انگیز شد علمی

۲۱..... وضع علوم انسانی و اجتماعی در ایران

۳۰..... تأثیر علوم انسانی؛ مسئله‌ای جهانی

فصل دوم / علوم انسانی بحث از یک طرح اجتماعی بود.

۶۱..... رسمیت و اصلیت علوم انسانی

۶۲..... شرایط امکان علوم انسانی

۷۰..... نگاهی به برآمدن علوم انسانی در ایران

۷۱..... بذره‌های اولیه در دارالانطباعات ناصری

۷۳..... نقش روشن‌فکران حوزه عمومی

۷۷..... نهادسازی‌های آکادمیک؛ مدرسه سیاسی، دارالمعلمین، دانشگاه تهران

۷۹..... نخستین آموزش‌دهندگان علوم انسانی جدید

فصل سوم / مقالات علوم انسانی؛ از اختر تا بخارا

۸۴..... هشت نسل علوم انسانی

فصل چهارم / چگونه علوم انسانی جدید به جای معرفت‌های سنتی جدی شدند؟

- ۱۲۱..... علوم انسانی چیست؟
تحلیل چهارسطحی: پرسناک‌شدن، فورماسیون قدرت، کردار گفتمانی،
۱۲۳..... اسطوره‌ها

فصل پنجم / علم در ایران؛ در آسمان و کمتر بر روی زمین

- ۱۳۴..... بیماری علمی، ذهن علمی، فرهنگ علمی و سبک زندگی علمی
۱۳۶..... ادراک از علم و مارکت در آن
۱۴۵..... وضعیت متناظرهای ما با علم

فصل ششم / عالمان اثرگذار علوم انسانی در ایران

- ۱۵۷..... دو مسیر علوم انسانی و در سبک کار علمی عمده و متفاوت در ایران
* مؤسسه‌ها نیست؛ داریوش شایگان

- شایگان به عنوان یکی از اصحاب علوم انسانی را چگونه می‌توان توضیح داد؟
۱۵۹.....

- ایام و احوال شایگان و بازتاب آن در افکار ایرانی او
۱۶۲.....
* مورد مثال دوم علی شریعتی

- ۱۸۰..... علوم انسانی و تمایزجویی در برنامه‌های پژوهشی. مؤسسه‌ها، تباطی

فصل هفتم / علوم انسانی مقفل و ساکت

- * مورد مثال «نراقی» و «مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی ایران»

- تأثیر اجتماعی علوم انسانی، جدال بین ارزش‌های ابزاری و ارزش‌های
انتقادی
۱۹۲.....

- ۱۹۳..... موانع بر سر راه اثربخشی مؤسسه

- ۱۹۶..... نمونه‌ای از تحقیقات مهم برای مسئله ایران

- ۱۹۷..... پدیده علم ساکت در ایران

- تحقیقات در قفسه قفل شده ۱۹۸
- محدودیت در انتشار نتایج تحقیقات ۲۰۰
- هشدارهای ناشنیده مانده تحقیقات ۲۰۱
- آینده‌اندیشی و آینده‌پژوهی در مؤسسه ۲۰۱
- مشکل اصلی آن است که درون خود علوم انسانی لانه کرده است ۲۰۳

**فصل هشتم / بومی‌گرایی در علوم انسانی؛ گفتمانی صحیح و غلط‌انداز
(مروری از شادمان تا نراقی)**

- خاستگاه گفتمان و مفصل‌بندی آن ۲۰۵
- جهان‌زدگر جدید مکان‌زدایی در ایران معاصر ۲۰۸
- جریان‌های نظری و گفتمانی در بومی‌گرایی ایرانی ۲۰۹
- بومی‌گرایی صحیح ۲۱۵
- تأملی در گفتمان بومی‌گرایی و غلط‌اندازی‌هایش ۲۲۰

فصل نهم / علوم انسانی مهم‌اند، اما...

- وجوهی از اهمیت علوم انسانی برای ایران ۲۲۷
- چرا ارزش‌های بقا بر ما سایه‌انداز شده است؟ ۲۴۸
- با این محدودیت‌ها چه می‌توان کرد؟ ۲۷۲

فصل دهم / چگالی علوم انسانی و جرم روانی آن

- جامعه ایران و علوم انسانی، یک توده انبوه بحرانی شده است ۲۸۷
- تقلاهای ناتمام علوم انسانی در ایران ۲۹۰
- علوم انسانی را انسانی کنیم، علوم اجتماعی را اجتماعی کنیم ۲۹۶
- * مورد مثال نخست: فلسفه
- چگونه انتزاعی‌ترین رشته مثل فلسفه می‌تواند فوق‌العاده کاربردی باشد؟ ۲۹۸
- فلسفه‌ورزی در زمانه بین‌رشته‌ای ۳۰۶

* مورد مثال دوم: گفت‌وگوی اصحاب علوم انسانی با همدیگر

- ۳۱۲ ذکر یک نمونه؛ جامعه‌شناسی و فلسفه
- ۳۱۴ دو روایت متفاوت از ایران و از غرب
- ۳۲۰ دو درک متفاوت از مناسبات اخلاق و حقوق
- ۳۲۵ فضاهای گفت‌وگویی علوم انسانی و برکات آن

فصل یازدهم/ اثربخشی تحقیقات علوم انسانی و اصحاب علوم انسانی

- ۳۳۰ تأثیر پژوهشی دانشمندان علوم انسانی یعنی چه؟
- ۳۳۲ چهار سطح پژوهش علمی در علوم انسانی
- ۳۳۴ عوامل مؤثر در تأثیر اجتماعی علوم انسانی
- ۳۴۰ ذکر چند شیوه اجرایی برای افزایش اثربخشی علوم انسانی
- ۳۴۲ کارراهه آکادمیک و وفایب‌های علمی
- ۳۴۶ تنوعات در تأثیر اجتماعی اصحاب علوم انسانی
- ۳۵۳ منابع

سخن پژوهشگاه

کتاب حاضر یکی از آثار برگرفته از طرح جامع اعتلای علوم انسانی معرفت‌پیشرفت کشور است که اکنون به محضر ارباب معرفت تقدیم می‌گردد.

طرح - مع اعلام مجموعه پروژه‌هایی به هم پیوسته و مسئله‌محور است که بر مبنای دستور پژوهشگاه در سال‌های اخیر مبنی بر درپیش گرفتن رهیافت بومی در کاربردی‌سازی علوم انسانی شکل گرفته و بر پایه خرد جمعی و تعاضل کار خبرگان، نخست طی یک سال و نیم، از گذرگاه انجام فاز مطالعاتی در تدوین RFD عبور کرده سپس وارد اجرای طرح‌ها شده است.

این طرح کلان بر پایه این منطق شکل گرفت که برای بومی‌سازی و کاربردی‌سازی علوم انسانی لازم است سه مرحله هم‌پایه صورت متمایز کاویده شوند و نهایتاً از همه طرح‌ها تلفیق صورت گیرد.

۱. مبانی و ریشه‌های علوم انسانی جدید ارزیابی و نقد شده. (کارگروه مبانی)

۲. قلمرو و فرایند شکل‌گیری و سیر تاریخ ورود و استقرار این رشته‌ها در ایران نظر افکننده شود و نقد گردد. (کارگروه بازشناسی انتقادی و تاریخ)

۳. شیوه‌ها و مظاهر کاربست آن‌ها و تعامل این رشته‌ها با جامعه ایران در چرخه ارزیابی و تحلیل قرار گیرد. (کارگروه کاربست)

از گذرگاه این کندوکاوها، اتصال یا عدم پیوند آن با گنجینه‌های میراثی و تناسب یا تغایر احتمالی آن‌ها نسبت به نیازهای جامعه امروز روشن می‌شود. از سوی دیگر، این طرح‌ها با تکیه بر میراث‌های فرهنگ بومی و دینی و با پشتوانه بهره‌گیری از مطالعات جهانی و ملی و به صورت شبکه برنامه محصول گرا و هم‌افزایانه شکل یافته‌اند و با رویکرد بین‌رشته‌ای و با مشارکت محققان توانای پژوهشگاه صاحب‌نظران سرآمد سطح ملی تدوین شده‌اند.

امید می‌رود با انجام این طرح‌ها یکی از آرمان‌های انقلاب اسلامی مبنی بر استیلای فکری و رهنمودهای حضرت امام خمینی و مقام معظم رهبری بر این بار بی‌جویی شود. طرح‌های اعتلا برای تحقق هدف یادشده با رویکردی پیوند میان نظریه و عمل، می‌کوشد تا اثربخشی و سودمندی علوم انسانی را در لطف به پیشرفت کشور مبنی بر مؤلفه‌های بومی‌گرایی متعین نماید.

پژوهشگاه علوم انسانی رسالت فرهنگی در مسیر تحقق بخش‌هایی از اسناد بالادستی و پی‌جویی مأموریت ویژه هیئت‌امنا و با مساعدت سازمان برنامه و بودجه، طرح اعتلا را برپا داشته. از عینی شبکه‌نخبگانی علوم انسانی کشور طراحی کرده و به اجرا درآورده است.

پژوهشگاه به فضل الهی در نظر دارد به تدریج در انتشار مجلدات حاضر در این مرحله و هم‌زمان با متنوع‌سازی نشر محصولات طرح‌ها (از طریق گزارش‌های راهبردی، توصیه‌های سیاسی، گزارش‌های علمی ملی، بسته‌های خدمات تخصصی و مشاوره‌ای، جستارهای علمی و فنی، مقاله‌های علمی - پژوهشی، علمی - تخصصی، هم‌اندیشی‌های نخبگانی و سخنرانی‌های علمی و...) مابقی نتایج پژوهش‌ها را نیز به صورت کتاب آماده نشر سازد.